

O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASIDA ZIYORAT TURIZMINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.

Xudoyarov Anvar Aidjanovich

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi dotsenti, i.f.n.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7882511>

Bugungi kunda qadimiy obidalar, muqaddas ziyoratgohlar, tarixiy va madaniy yodgorliklar bilan bir qatorda, betakror madaniyati va an'analari, xushmanzara tabiati hamda fayzli go'shalari bilan sayyohlarni o'ziga jalb etayotgan O'zbekiston turizm industriyasi hamda infratuzilmasi yanada rivojlanmoqda. Buni Jahon Sayohat va Turizm Kengashi (WTTC) tomonidan turizm sanoatining iqtisodiy natijalari bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlarda O'zbekiston turizm sohasi jadal taraqqiy topayotgan besh davlatning biri sifatida qayd etilgani misolida yaqqol ko'rish mumkin.

Bunday joylarga sayyoxlarning tashrifini turli bayram tadbirlari, diniy marosimlar, festivallar o'tkazish orqali rag'batlantirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunday tadbirlarga qiziqish nafaqat dinga e'tiqod qiluvchilarda, balki boshqa din va madaniyatni o'rganishni xohlovchilarda ham paydo bo'ladi. Shunday qilib ziyorat turizmida motivatsion jihatlar dolzarb va yuqori amaliy ahamiyaga ega. Diniy maqsadli sayyohatlarda turistik motivlarni tushunish, bilish va ulardan foydalanish ushbu turizm yo'nalishini ommalashtirishda muvaffaqiyat garovi bo'lishi mumkin.

Respublikamiz taraqqiyotini barcha mavjud soha va tarmoqlarda yangi yuqori bosqichga ko'tarish, tubdan yangilash, shiddat bilan iqtisodiyotni rivojlantirish, bilan bog'liq vazifalar harakatlar strategiyasidagi 5 ta ustuvor yo'nalishlarda aniq qilib belgilab berilgan.

Hozirgi vaqtda xizmatlar sohasi rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotida hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekistonda ba'zan uchlamchi sektor deb ataluvchi xizmatlar sohasi mamlakat iqtisodiyotining jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi.

2019 yil 1 yanvar holatiga, 323,5 ming faoliyat ko'rsatayotgan tashkilot va korxonalardan 213 mingga yaqini xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatmoqda. Xizmat ko'rsatuvchi tashkilot va korxonalar umumiy sonida 153 mingdan ortiq kichik tadbirkorlik subyektlari hisoblanadi. 2019 yil 1 yanvar holatiga ularning ulushi 72,2 % ni tashkil etdi

2019 yil 1 yanvar holatiga xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxona va tashkilotlar tarkibida savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxona va tashkilotlar (33,3 %) yuqori ulushni egallaydi. Yaqin va uzoq xorij davlatlari bilan, shuningdek turizm sohasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirish yashash va ovqatlanish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxona va tashkilotlar sonining o'sishiga ta'sir ko'rsatdi.

Ularning ulushi 9,3 % ni tashkil etdi. Tashish va saqlash faoliyati bilan shug'ullanuvchi faoliyat ko'rsatayotgan korxona va tashkilotlarning xizmat ko'rsatish sohasidagi korxona va tashkilotlar umumiy sonidagi ulushi 6,2 % ni tashkil etdi. Axborot faoliyati bilan shug'ullanuvchi va aloqa xizmatlarini ko'rsatuvchi faoliyat ko'rsatayotgan korxona va tashkilotlarning ulushi 3,3 % ga teng bo'ldi.

Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar sohasida xizmat ko'rsatuvchi korxona va tashkilotlarning ulushi 3,2 % ni tashkil etdi. 2018 yil 1 yanvar holatiga, xizmatlar sohasida 191,2 mingta korxona va tashkilotlar faoliyat ko'rsatgan. Ularning umumiy tarkibida eng katta qismini savdo xizmatlari (33,0 %), yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar (9,0 %), tashish va saqlash

(6,3 %), axborot va aloqa (3,3 %), sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish (3,1 %) tashkil etadi.

Dastlabki ma'lumotlarga ko'ra 2018 yil yanvar-dekabr oylarida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 146836,3 mlrd. so'mga teng bo'ldi. O'tgan yilning mos davriga nisbatan o'sish sur'ati 108,4 % ni tashkil etdi. Ko'rsatilgan bozor xizmatlari tarkibida transport xizmatlari (29,5 %), savdo xizmatlari (26,9 %), moliyaviy xizmatlar (14,4 %) hamda aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining ulushi (6,6 %) ustunlikka ega.

2018 yil yanvar-dekabr oylarida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi o'tgan yilga nisbatan 28,2 trln. so'mga oshdi. Joriy yilning oldingi (2018 yil yanvar-noyabr oylari) davriga nisbatan xizmatlar hajmi 14,1 trln. so'mga ko'paydi. Joriy yilning oldingi davriga nisbatan ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmining o'sishiga transport xizmatlari (3,9 trln. so'mga), savdo xizmatlari (3,6 trln. so'mga), moliyaviy xizmatlar (2,3 trln. so'mga) hamda aloqa va axborotlashtirish (0,9 trln. so'mga) kabi xizmatlar hajmining oshishi asosiy omillardan biri hisoblanadi. 2017 yil yanvar-dekabr oylariga nisbatan transport xizmatlari 7,3 trln. so'm, savdo xizmatlari – 7,4 trln. so'm, moliyaviy xizmatlar – 6,2 trln. so'm, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari – 1,5 trln. so'mga oshgan.

O'zbekiston Respublikasi transportining samarali ishlashi modernizatsiyalash, innovatsion rivojlanish yo'llariga o'tish va milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi uchun sharoit yaratishda muhim ahamiyatga egadir. Transport xizmatlari tarkibida yetakchi o'rinni avtomobil transportida ko'rsatilgan xizmatlar (49,4 %) egallaydi. 2018 yil yanvar-dekabr oylarida quvurlar orqali tashish xizmatlarining ulushi 17,2 % ni tashkil etdi. Temir yo'l transporti orqali ko'rsatilgan xizmatlar transport xizmatlari umumiy hajmida 13,6 % ni egallaydi.

Kelajakda xizmatlar sohasini keng qamrovli rivojlantirishda aholi turmush darajasini oshirish, samarali bandligini va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash dolzarb masalalar hisoblanadi.

Turizm xizmat bozoriga va turizm talabiga bir qancha omillar ta'sir qiladi. Turizm talabiga boshqa tovar va xizmatlar kabi aholining olingan daromadlari va ularning sayohat uchun ishlatilishi ta'sir qiladi.

Turizm iqtisodiyotning bir tarmog'i sifatida ikki xolatda barqaror bo'ladi, ya'ni fuqarolarning bo'sh vaqtlari va yetarli daromadlarining borligi bilan belgilanadi. Shu sababli turizmدا yuqori darajada turizmga bo'lgan talabni shakllantirish uchun, aholining bo'sh vaqtini va daromadini oshirish yo'llarini amalga oshirish kerak. Turizmда bo'lgan talabni oshiruvchi asosiy obyektiv omil bo'lib, aholining bo'sh vaqti tendensiyasi hisoblanadi.

Aholining ba'zi ehtiyojlari qondirilmaguncha, turizm ommaviy ahamiyat kasb etmaydi. Turizm xizmat bozorini tahlil qilishda turizm xizmat bozoriga ta'sir qiluvchi asosiy omillar, ya'ni so'nggi yillarda O'zbekistonda o'z o'rniga ega bo'lgan iste'molchilarning ijtimoiy-demografik va psixologik xatti-harakatlarini ko'rib chiqish mumkin.

Bu yerda asosiy omil bo'lib, aholining joylashish strukturasi, aholining daromadlar darajasi, ta'lim, mashg'ulotlar turi, aniq bir irqga mansubligi, jinsi, vaqti, xayot tarzi va x.k. hisoblanadi. Aholining strukturasi–O'zbekiston ko'p millatli respublika bo'lib, bu yerda yuzdan ortiq millat va elat vakillari yashaydi.

Aholining asosiy qismi o'zbeklardan iborat bo'lib, ularning salmog'i muttasil ortib bormoqda. Yevropalik aholining salmog'i kamaymoqda, buning sababi tub aholi bilan yevropalik

aholining tug'ilish darajasidagi katta tafovutdir. Respublika aholining yuqori sur'atlar bilan o'sishi istiqbolda ham kutiladi.

Xozirda turizm rivojlanishining kelajagini aholi strukturasining o'zgarishi belgilaydi. Shu tufayli O'zbekistonda turizmni xususan ziyorat turizmining rivojlantirishga barcha asoslar mavjudligi ko'rinib turibdi.

Bu esa o'z navbatida, mamlakatimizda turizm sohasini rivojlanishi orqali davlatning iqtisodiy salohiyatining oshishiga, minglab ish o'rinlari yaratilishiga, eng muhimi sayyohlik sohasini iqtisodiyotimizning yetakchi tarmog'iga aylanishiga xizmat qiladi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 5 yanvardagi PF-5611-son Farmoniga 1-ilova. 2019-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish konsepsiyasi.
2. Tuxliyev N. Jiyanov O'. Turizmning rivojlanish milliy modellari. Darslik. – T.: «Ilm-Ziyo-Zakovat» nashriyoti, 2021. – 234 b.
3. Xudoyarov A.A. "Turizm va mexmonxona industriyasi asoslari" O'quv qo'llanma. "SOMPLEX PRINT" nashriyoti. T.2020
4. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666518221000206>
5. <https://www.unwto.org/tourism-covid-19>